

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«لایحه موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت
جمهوری بلاروس در زمینه همکاری‌های امنیتی»

مشخصات لایحه

دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت:

۱۰۰۳

شماره چاپ:

—

تاریخ چاپ:

—

دفتر مطالعات سیاسی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۶۰۱۸۰۸۲

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۱۱/۳۰

مقدمه

در جهان معاصر، موافقتنامه‌های امنیتی جایگاه خاصی در روابط میان کشورها دارند. با توجه به اهمیت همکاری‌های فراملی در حوزه سیاست‌های امنیتی و تأثیر این قبیل همکاری‌ها در تسهیل و تسریع سایر تعاملات بین‌المللی و نیز ارزش‌افزوده‌ای که برای امنیت و ثبات کشورها به ارمغان می‌آورند، انعقاد چنین موافقتنامه‌هایی به یکی از مهم‌ترین اولویت‌های دولت‌ها در حوزه سیاست و روابط خارجی تبدیل شده است. به ویژه با در نظر گرفتن تحول ماهوی در مفهوم امنیت و مختصات عینی و عملیاتی آن خاصه از حیث ظهور و تشدید تهدیداتی که عمدتاً سنخی غیردولتی (جرایم سازمان یافته و تروریسم) دارند، پیگیری این قبیل موافقتنامه‌ها از اهمیت مضاعفی برخوردار شده است. موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بلاروس در زمینه همکاری امنیتی از این سنخ همکاری‌هاست که می‌تواند سازوکاری مؤثر برای پاسخ به چالش‌ها و تهدیدات مشترک دو کشور باشد.

ارزیابی

ضرورت همکاری‌های امنیتی و گسترش تعاملات در این حوزه از الزامات اجتناب‌ناپذیر در نظام بین‌الملل است. به همین دلیل، دولت‌ها برنامه‌ریزی‌های وسیع و بلندمدتی را برای تعمیق این‌گونه مشارکت‌ها در دستور کار قرار می‌دهند. اما این همکاری‌ها زمانی نتیجه‌بخش خواهند بود که طرفین دارای روابط سازنده از یکسو و نیازها و چالش‌های مشترکی از سوی دیگر باشند و بتوانند به یکدیگر در این زمینه کمک نمایند. جمهوری بلاروس و جمهوری اسلامی ایران دارای روابط تاریخی قابل توجهی هستند. ایران از جمله اولین کشورهایی بود که پس از استقلال این کشور آن را به رسمیت شناخته و روابط دیپلماتیک را با بلاروس برقرار کرد. این همکاری‌ها در حوزه‌های مختلف تاکنون ادامه پیدا کرده است که می‌توان به انعقاد موافقتنامه استرداد مجرمین، معاضدت حقوقی در امور مدنی و کیفری، همکاری‌های اقتصادی، کشاورزی و... اشاره کرد. علاوه بر این، موقعیت ژئوپلیتیکی بلاروس، حجم و نزدیکی روابط آن با روسیه، مخالفت آن با گسترش ناتو و مداخله‌های غرب (به‌خصوص آمریکا) در امور داخلی کشورها، امکان انجام خرید نظامی - تسلیحاتی از بلاروس و فراهم بودن زمینه انتقال دانش و فناوری و نیز برقرار بودن زمینه همکاری برای مقابله با تحریم‌های غرب از جمله دلایل اهمیت بلاروس برای جمهوری اسلامی ایران است.

با این حال و علی‌رغم مجموعه ملاحظات و محاسباتی که محرک توسعه روابط دو کشور هستند، در خصوص لایحه تقدیم شده به مجلس شورای اسلامی نکاتی به شرح ذیل حائز اهمیت است:

۱. در بند «۲» ماده (۱) به «پیشگیری از اعتیاد، در چارچوب اصول و مقررات کنوانسیون‌های بین‌المللی مربوط» اشاره شده است، اما تعریف و اشاره دقیق و مشخصی از کنوانسیون نشده و باید تبیین شود کدام کنوانسیون بین‌المللی مدنظر است. اگر منظور کنوانسیون‌هایی است که هر دو کشور عضو آن هستند، نیازی به ذکر آن نیست.

۲. در بند «۵» ماده (۱) عبارت «دیگر اسناد با ارزش» ذکر شده که این عبارت مبهم است و پیشنهاد می‌شود، اسناد فوق مورد اشاره قرار گیرند.

۳. بند «۸» ماده (۱) به «مبارزه با هر فعالیت غیرقانونی در سرزمین طرف‌ها، علیه امنیت ملی طرف مقابل» اشاره کرده است. با این حال موافقتنامه مشخص نکرده است که اولاً مصداق غیرقانونی بودن چیست و ثانیاً اگر فعالیتی در یک کشور قانونی باشد، اما برخلاف امنیت ملی کشور مقابل باشد، در آن صورت تکلیف چیست؟ پیشنهاد می‌شود قید «غیرقانونی» بودن تبیین شود.

۴. بند «۹» ماده (۱) به «پیشگیری و مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی، تروریسم و سایر جرائم مندرج در این موافقتنامه» اشاره داشته است. در این بند جرائم سازمان‌یافته و تروریسم دارای تعریفی دوگانه‌اند و باید به صورت کاملاً مشخص تعریف و راهکارهای مقابله با آنها بیان شود.

۵. در بند «۱۴» ماده (۲) به «بازدید کارشناسان طرف‌ها از مراکز تولید ابزارها و تجهیزات امنیتی و انتظامی» اشاره شده است. اولاً در رابطه با بازدیدها و حضور کارشناسان خارجی در مراکز امنیتی و انتظامی باید ملاحظات امنیتی را مدنظر قرار داد. ثانیاً سازوکار و فرایندی که این مراکز به جهت بازدید انتخاب می‌شوند، مشخص نشده است. ضروری است تا موارد استثنا نیز در آن لحاظ شوند.

۶. در ماده (۳) به «پیشگیری و سرکوب فعالیت‌های تروریستی براساس قوانین و مقررات داخلی و تعهدات بین‌المللی کشور خود» اشاره شده است. لازم است قوانین و مقررات دو کشور در رابطه با تروریسم و تعریف آن مورد بررسی قرار گیرند تا تعریف واحدی از تروریسم ایجاد شود. همچنین تعهدات بین‌المللی نیز به طور مشخص باید ذکر گردند.

۷. در ماده (۵) به تشکیل کارگروه مشترکی به ریاست معاون وزیر کشور دو طرف اشاره شده است. با توجه به جنس امنیتی - نظامی این توافقنامه، پیشنهاد می‌گردد تا از فرماندهی کل انتظامی نیز نمایندگانی در این کارگروه حضور داشته باشند.

۸. ماده (۵) مسئولیت رفع اختلاف‌های ناشی از این توافقنامه را برعهده کارگروه مشترک گذاشته است که این امر مغایر با اصل یکصدوسی‌ونهم (۱۳۹) قانون اساسی است.

۹. ماده (۶) به شرایط «امتناع از اجرای درخواست» اشاره دارد که «در تضاد بودن اجرای درخواست با قوانین ملی کشور طرف مورد درخواست»، یکی از این موارد است. طبق این شرط، در صورتی که کشور مقابل تمایلی به اجرای درخواست ایران نداشته باشد، می‌تواند قانونی را تصویب کرده و انتفاع ایران را از مزایای موافقتنامه محدود سازد.

۱۰. در ماده (۷) بیان شده است: «اسناد و اطلاعات فقط پس از موافقت کتبی و رسمی طرف ارائه‌کننده اسناد و اطلاعات می‌تواند در اختیار طرف ثالث قرار گیرد». باید توجه داشت که اطلاعات نباید به‌هیچ‌وجه در اختیار کشور ثالثی قرار گیرد و در صورت نیاز هر کشوری خود می‌تواند با کشور ثالث تعامل داشته باشد. علاوه بر آن، سازوکار دقیق‌تری به منظور ارائه اطلاعات به کشور ثالث باید ذکر گردد.

۱۱. ماده (۸) اختلاف در تفسیر یا اجرای موافقتنامه را به کارگروه مشترک ارجاع داده که این امر مغایر با اصل یکصدوسی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی است.

۱۲. پیشنهاد می‌شود تبصره‌های ذیل به ماده واحد الحاق شود:

الف) «ملاک عمل برای جمهوری اسلامی ایران در اجرای این موافقتنامه به ویژه در خصوص بندهای «۲» و «۸» و «۹» ماده (۱) و ماده (۳) آن، قوانین و مقررات ملی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد».

ب) «در اجرای این موافقتنامه به ویژه در خصوص مواد (۵) و (۸) آن، رعایت اصول هفتاد و هفتم (۷۷) و یکصد و بیست و پنجم (۱۲۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای انجام هرگونه اصلاحات و رعایت اصل یکصدوسی و نهم (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای حل و فصل اختلافات، لازم الاجرا خواهد بود».

نتیجه‌گیری

با توجه به وجود فشارهای مختلف از سوی کشورهای غربی به جمهوری اسلامی ایران، ابتکاراتی نظیر انعقاد موافقتنامه‌های همکاری‌های امنیتی با سایر کشورها، می‌توانند ضمن تنوع بخشی به سبد تأمین امنیت و سایر موارد مرتبط به آن، موجب تسهیل و توسعه همکاری‌ها در سایر حوزه‌ها و همچنین تقویت روابط دو کشور شود. این امر با توجه به رویکرد ضد غربی بلاروس و مستقل بودن آن، می‌تواند به جمهوری اسلامی ایران در تدوین راهبرد کلان تری برای مقابله با اقدامات آمریکا (به خصوص در سطح سازمان ملل) و نیز کم‌اثر کردن تحریم‌های ظالمانه غرب کمک شایانی نماید. با توجه به پیشنهادها، ملاحظات و اصلاحاتی که در این گزارش مورد اشاره قرار گرفت و با لحاظ این واقعیت که همکاری‌های امنیتی میان جمهوری اسلامی ایران و بلاروس در راستای منافع ملی دو کشور است، تصویب لایحه مذکور پیشنهاد می‌شود.